

ODRŽIVI RAZVOJ U FUNKCIJI DUGOROČNOG PRIVREDNOG RAZVOJA

Nemanja Pantić²¹, Ivan Milojević²²

Pregledni rad

doi: 10.5937/OdrRaz2602091P

UDK:502.131.1:338

Rezime

Održivi razvoj predstavlja jedan od ključnih koncepata savremenog privrednog razvoja koji je zasnovan na usklađivanju ekonomskih, socijalnih i ekoloških ciljeva. Cilj rada je da se ukaže na značaj održivog razvoja za privredni razvoj kao i na mogućnosti usklađivanja ekonomskog razvoja sa racionalnim korišćenjem prirodnih resursa i zaštitom životne sredine. U radu se pored osnovnih dimenzija održivog razvoja razmatra i istorijski razvoj koncepta održivog razvoja. Posebna pažnja posvećena je razlikovanju privrednog rasta i razvoja, njegovim determinantama ali i ograničenjima tradicionalnog modela zasnovanog na intenzivnoj eksploataciji prirodnih resursa. Analiziraju se mogućnosti koje održivi model pruža kroz investicije, tehnološke inovacije, razvoj obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti i cirkularnu ekonomiju. Analiza ukazuje da održivi razvoj predstavlja dugoročnu osnovu privrednog razvoja, jer doprinosi rastu konkurentnosti, produktivnosti i otpornosti privrede. Istovremeno, primena principa održivosti doprinosi unapređenju kvaliteta života, racionalnijem korišćenju resursa i očuvanju razvojnih potencijala budućih generacija, čime se stvaraju uslovi za stabilan i uravnotežen privredni razvoj. Takav pristup omogućava usklađivanje ekonomskih sa društvenim i ekološkim ciljevima.

Ključne reči: održivi razvoj, privredni razvoj, privredni rast, ekonomska održivost, zaštita životne sredine.

²¹ dr Nemanja Pantić, vanredni profesor, Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet za hotelijerstvo i turizam u Vmjačkoj Banji, Vojvođanska 5a, 36210 Vmjačka Banja, Republika Srbija, e-mail: nemanja.pantic@kg.ac.rs ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0030-6950>

²² dr Ivan Milojević, redovni profesor, Univerzitet za poslovne studije Banja Luka, Jovana Dučića 23a, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, e-mail: drimilojevic@gmail.com ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3653-3477>

Uvod

Savremeni privredni razvoj je pred brojnim izazovima usled potrebe usklađivanja ekonomskog rasta sa očuvanjem oskudnih prirodnih resursa, zaštitom životne sredine i unapređenjem kvaliteta života (Boukhelkhal, 2022). Konvencionalni modeli razvoja, zasnovani na konstantnom rastu proizvodnje, potrošnje i eksploataciji prirodnih resursa, omogućili su značajan ekonomski napredak, uz istovremeni rast pritiska na životnu sredinu, prirodne resurse i produbljivanje socijalnih nejednakosti (Adanma & Ogunbiyi, 2024). Zato se u savremenoj ekonomskoj teoriji i praksi sve više značaja pridaje konceptu održivog razvoja kao osnovi za ostvarivanje dugoročnog i uravnoteženog privrednog razvoja.

Održivi razvoj podrazumeva model razvoja kojim se teži zadovoljenju potreba sadašnjih generacija ali bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da ostvare isto pravo (Al-Emran & Griffy-Brown, 2023). Njegova suština ogleda se u povezivanju ekonomskih, socijalnih i ekoloških ciljeva. Bitno je naglasiti da se privredni razvoj ne može posmatrati izolovano od društvenog blagostanja i stanja životne sredine. Stoga, održivost u najširem smislu predstavlja značajnu komponentu dugoročnog privrednog razvoja, jer racionalno korišćenje resursa, razvoj novih tehnologija, povećanje energetske efikasnosti i podsticanje inovacija mogu doprineti većoj konkurentnosti domaće privrede (Gogić & Milenković, 2024).

Održivi razvoj ima potencijal za podsticaj investicionih aktivnosti, razvoj zelenih tehnologija pa tako i generisanje novih radnih mesta. Preorijentacijna na održive modele proizvodnje i potrošnje može doprineti efikasnijem korišćenju energije i sirovina, padu troškova poslovanja i rastu otpornosti domaće privrede na ekonomske i ekološke rizike (Kirkby et al., 2023). Razvoj međunarodnih ekoloških standarda ima značajan uticaj na poslovanje preduzeća jer zahteva prilagođavanje proizvodnih procesa savremenim zahtevima održivosti. Tako održivi razvoj postaje ne samo pitanje zaštite životne sredine već i važan faktor konkurentnosti i dugoročnog privrednog razvoja (Andersson et al., 2022).

Pored ekonomskog, mora se sagledati i socijalna komponenta održivog razvoja (Huang, 2023). Ona obuhvata rast životnog standarda, pad siromaštva, dostupnost obrazovanja i zdravstvene zaštite, kao i poboljšanje uslova za uključivanje svih društvenih grupa u privredne aktivnosti. Zato se danas privredni razvoj sagledava ne samo na osnovu

rasta bruto domaćeg proizvoda, već i kroz širi skup pokazatelja koji obuhvataju kvalitet života, zaposlenost, raspodelu dohotka i stanje životne sredine (Buhalis et al., 2023).

Predmet ovog rada jeste analiza značaja održivog razvoja za privredni razvoj, sa posebnim osvrtom na načine na koje ekonomska, ekološka i socijalna održivost mogu doprineti dugoročnom ekonomskom napretku. Cilj rada je da se ukaže na ključne mehanizme putem kojih održivi razvoj utiče na privredni rast, konkurentnost, investicije, zaposlenost i efikasnost korišćenja resursa, kao i da se sagledaju osnovni izazovi i mogućnosti primene principa održivog razvoja u savremenim privredama.

1. Pojam i definicija održivog razvoja

Koncept održivog razvoja je u savremenoj ekonomskoj teoriji i praksi jedan od najprisutnijih razvojnih pristupa. Razloge treba tražiti u njegovoj osnovnoj ideji balansa između ekonomskog rasta, društvenog blagostanja i očuvanja prirodne sredine (Ogunmakinde et al., 2022). Za razliku od tradicionalnih razvojnih pristupa koji su isticali rast proizvodnje, potrošnje i materijalnog bogatstva u najširem smislu, koncept održivog razvoja podrazumeva dugoročno održiv ekonomski progres koji je u skladu sa ograničenim prirodnim resursima (Ozili & Iorember, 2024). Tako se može posmatrati i kao razvojni okvir koji nastoji da pomiri potrebe ekonomskog razvoja, socijalne uključenosti i dugoročne eksploatacije prirodnih resursa.

Jedna od najprihvaćenijih definicija održivog razvoja sadržana je u izveštaju Svetske komisije za životnu sredinu i razvoj, poznatom kao Brundtlandov izveštaj iz 1987. godine. Prema ovoj definiciji, održivi razvoj predstavlja razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjih generacija, a da pri tome ne ugrožava sposobnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe (D'Adamo et al., 2022). Time se pitanje razvoja proširuje sa kratkoročnog ostvarivanja ekonomskih koristi na dugoročnu odgovornost prema budućim generacijama.

Održivi razvoj afirmiše i promenu svesti odnosno poimanja ekonomskog razvoja. Privredni rast nije dovoljan pokazatelj društvenog progressa ukoliko je praćen prekomernom potrošnjom prirodnih resursa, degradacijom životne sredine ili rastom socijalnih nejednakosti (Al-Qudah et al., 2022). Savremeni pristup nastoji da ekonomske umreži sa

ekološkim i socijalnim ciljevima. Time se omogućava sagledavanje šireg uticaja privrednih aktivnosti na društvo i životnu sredinu, kao i procenu svih dugoročnih posledica.

Važan segment održivog razvoja jeste pitanje međugeneracijske i unutargeneracijske odgovornosti. Međugeneracijska odgovornost podrazumeva očuvanje resursa i uslova života za buduće generacije, dok se unutargeneracijska odgovornost odnosi na pravedniju raspodelu ekonomskih i društvenih koristi među pripadnicima sadašnje generacije (Basheer et al., 2022).

2. Istorijski razvoj koncepta održivog razvoja

Bez obzira na višegodišnju korelaciju ekonomskog razvoja i zaštite životne sredine, savremeni koncept održivog razvoja počinje sa intenzivnim razvojem tek u drugoj polovini 20. veka (Algarni et al., 2023). Svest o negativnim posledicama ubrzane industrijalizacije, urbanizacije, intenzivne eksploatacije prirodnih resursa i povećanja zagađenja postaje sve izraženija svest. Ekonomski rast u industrijskim zemljama je dostigao svoje granice, i to kroz probleme zagađenja, gubitka biodiverziteta, iscrpljivanja resursa i klimatskih promena (Arora-Jonsson, 2023).

Konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini održana u Stokholmu 1972. godine predstavlja značajan iskorak u promovisanju i razvoju koncepta održivog razvoja (Chen et al., 2023). Konferencija je doprinela globalizaciji problema zaštite životne sredine u uslovima ekonomskog i društvenog razvoja. Istovremeno, publikacija „*The Limits to Growth*“ iz 1972. godine ukazala je na dugoročne posledice neograničenog ekonomskog rasta u uslovima ograničenih prirodnih resursa.

U Brundtlandovom izveštaju „*Our Common Future*“ iz 1987. godine održivi razvoj dobija jasnu konceptualizaciju i tako postaje jedan od osnovnih principa međunarodne razvojne ekonomske politike. U izveštaju je naglašen imperativ ekonomskog razvoja bez ugrožavanja potencijala za buduće generacije. Dalji razvoj koncepta usledio je na Konferenciji Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju održanoj u Rio de Žaneiru 1992. godine. Tada je i usvojena je Agenda 21, koja predstavlja sveobuhvatan program usmeren ka ostvarivanju održivog razvoja na lokalnom, nacionalnom i globalnom nivou. Održivi razvoj je tada dodatno afirmisan kao koncept koji zahteva integrisano delovanje u oblasti ekonomije, društva i zaštite životne sredine.

U narednim decenijama koncept održivog razvoja dodatno je unapređivan kroz različite međunarodne inicijative. Posebno mesto zauzimaju Milenijumski ciljevi razvoja kao i Agenda 2030 za održivi razvoj koju su Ujedinjene nacije usvojile još 2015. godine. Agenda 2030 ističe 17 ciljeva održivog razvoja koji obuhvataju širok spektar pitanja, od iskorenjivanja siromaštva i unapređenja obrazovanja i zdravstvene zaštite do odgovorne potrošnje i proizvodnje, zaštite klimatskog sistema i razvoja održivih institucija. Tako održivi razvoj postaje globalni razvojni okvir koji povezuje ekonomske, socijalne i ekološke ciljeve.

3. Dimenzije održivog razvoja

Održivi razvoj se može posmatrati kroz tri dimenzije, i to: ekonomsku, socijalnu i ekološku (Scrucca et al., 2023). Ekonomska dimenzija se odnosi na realizaciju dugoročnog privrednog razvoja, rast produktivnosti, efikasnu upotrebu korišćenje resursa, inovacione aktivnosti kao i stvaranje uslova za investicije i nova radna mesta. Primarni cilj nije isključivo visoka stopa privrednog rasta, već kreiranje privrednog sistema bez prekomerne eksploatacije resursa i velikih ekonomskih i društvenih troškova (Fu et al., 2023). U tom smislu, održiva ekonomija podrazumeva rast efikasnosti proizvodnje, razvoj novih tehnologija i prelazak ka modelima proizvodnje i potrošnje koji racionalnije koriste prirodne resurse (Işık et al., 2024).

Socijalna dimenzija održivog razvoja se odnosi na rast kvaliteta života uz jednake mogućnosti za sve stanovnike. Tako obuhvata i pad siromaštva i nejednakosti, dostupnost obrazovanja i zdravstvene zaštite, dostojanstven rad, socijalnu uključenost i unapređenje životnog standarda (Hirai, 2022). Privredni razvoj ne može biti dugoročno održiv ukoliko benefiti ekonomskog napretka nisu dostupne svim slojevima društva. Stoga, socijalna održivost predstavlja važan preduslov društvene stabilnosti i kvalitetnog ekonomskog razvoja (Kaul et al., 2022).

Ekološka dimenzija odnosi se na prezervaciju prirodnih resursa i zaštitu životne sredine. Obuhvata racionalno korišćenje energije i sirovina, pad emisije štetnih gasova, zaštitu vodenih tokova, vazduha i zemljišta, očuvanje biodiverziteta i borbu protiv klimatskih promena (Knez & Bogdan, 2024). Ekološka održivost ima direktan ekonomski značaj budući da su prirodni resursi neodvojivi od značajnog broja privrednih aktivnosti. Eventualna degradacija može dovesti do rasta troškova

proizvodnje, pada produktivnost i ugrožavanja dugoročne konkurentnosti.

Sve navedene dimenzije se ne mogu posmatrati samo izolovano jer njihova međusobna korelacija predstavlja osnovu koncepta održivog razvoja. Ekonomski rast koji se ostvaruje uz prekomernu eksploataciju prirodnih resursa može dovesti do kratkoročnih benefita koji nisu dugoročno održivi (Leal Filho et al., 2024). Takođe, zaštita životne sredine će bez adekvatnih ekonomskih i socijalnih uslova ograničiti razvojne mogućnosti. Stoga, održivi razvoj zahteva integrisani pristup.

Sa aspekta privrednog razvoja, ovaj koncept ima izuzetan značaj jer omogućava prelazak sa kratkoročnog modela ekonomskog rasta na razvojni model koji je usmeren na dugoročnu stabilnost i konkurentnost. Održivi razvoj tako predstavlja osnovu za razumevanje savremenih ekonomskih procesa i polaznu tačku za analizu njegovog uticaja na privredni razvoj (Maka & Alabid, 2022).

4. Privredni rast i razvoj

Privredni rast i privredni razvoj predstavljaju povezane ali ipak ekonomski različite kategorije. Privredni rast se definiše kao rast obima proizvodnje u određenom vremenskom periodu. Osnovni pokazatelj privrednog rasta je bruto domaći proizvod, odnosno njegova realna stopa rasta (Østergaard et al., 2022). Rast BDP-a ukazuje na rast ekonomske aktivnosti, ali ne pruža kompletnu sliku o kvalitetu i održivosti razvoja.

Privredni razvoj, sa druge strane, predstavlja širi i složeniji proces koji, pored rasta proizvodnje, obuhvata strukturne, tehnološke, institucionalne i društvene promene (Ozili, 2022). U tom smislu se odnosi na rast životnog standarda i produktivnosti, tehnološki napredak, promene privredne strukture kao i kreiranje uslova za dugoročan rast društvenog blagostanja što mu, za razliku od privrednog rasta koji je prvenstveno kvantitativna kategorija daje izraženo kvalitativnu dimenziju (Radonjić, 2023).

Razlika između privrednog rasta i razvoja posebno dobija na značaju u kontekstu održivosti. Privreda može ostvarivati visoke stope rasta, a da istovremeno dolazi do prekomerene eksploatacije prirodnih resursa, rasta zagađenja, pogoršanja kvaliteta života ili produbljivanja socijalnih nejednakosti (Reimers, 2024). U takvim okolnostima rast proizvodnje ne mora nužno značiti i dugoročan rast društvenog blagostanja. Stoga se savremeni koncept privrednog razvoja značajno udaljava od isključivog

oslanjanja na rast BDP-a jer uključuje skup ekonomskih, socijalnih i ekoloških pokazatelja.

Implementacija principa održivosti u koncept privrednog razvoja podrazumeva da se ekonomski rast realizuje uz racionalnu upotrebu resursa (Vićentijević, 2023). Jedino tako privredni razvoj dobija dugoročnu dimenziju, a kvalitet ekonomskog rasta postaje podjednako bitan kao i njegov kvantitet. Održivi privredni razvoj stoga podrazumeva stvaranje uslova za stabilan ekonomski rast, uz istovremeno unapređenje socijalnog blagostanja i očuvanje prirodnih resursa (Vučić, 2022).

5. Determinante privrednog razvoja

Privredni razvoj rezultat je brojnih ekonomskih, tehnoloških, institucionalnih i društvenih faktora (Işık et al., 2024). Njihov značaj i međusobna povezanost zavise od stepena razvijenosti i raspoloživih resursa. U savremenim uslovima posebno se izdvajaju investicije, ljudski kapital, tehnološki napredak, prirodni resursi, infrastruktura, kvalitet institucija i međunarodna ekonomska saradnja (Arora-Jonsson, 2023).

Investicije i kapital su jedan od osnovnih inicijatora privrednog razvoja. Ulaganja u proizvodne kapacitete, infrastrukturu, energetiku i dr. omogućavaju rast proizvodnje i produktivnosti (Hirai, 2022). Bitno je naglasiti da je sa aspekta održivog razvoja bitna struktura investicija. Investiranje u energetske efikasnost, obnovljive izvore energije, čiste tehnologije mogu istovremeno doprineti ekonomskom razvoju i padu negativnog uticaja privrednih aktivnosti na životnu sredinu (Kaul et al., 2022).

Kada se govori o ljudskom kapitalu treba naglasiti da efikasnost korišćenja tehnologije, rast produktivnosti i inovativnost zavisi od stepena obrazovanja i kvalifikovanosti radne snage. Investiranje u obrazovanje, stručno usavršavanje i razvoj veština ima ekonomski dugoročne pozitivne efekte. Istovremeno, socijalna dimenzija održivog razvoja zahteva stvaranje jednakih mogućnosti za obrazovanje i zapošljavanje (Fu et al., 2023).

U savremenim teorijama privrednog razvoja značajno mesto pripada tehnološkom razvoju i inovacijama. Tehnološki progres omogućava rast proizvodnje uz rast efikasnosti rada, kapitala i eksploatacije prirodnih resursa (Radonjić, 2023). Sa aspekta održivosti, posebno su značajne inovacije koje utiču na pad energetske i materijalne potrošnje uz pad emisije štetnih gasova kao i razvoj proizvodnih procesa sa manjim

negativnim uticajem na životnu sredinu. Razvoj zelenih tehnologija stoga može istovremeno predstavljati instrument zaštite životne sredine i pokretač novih ekonomskih mogućnosti (Boukhelkhal, 2022).

Veliki broj privrednih aktivnosti (poljoprivreda, energetika, industrija, građevinarstvo, turizam i dr.) zavisi od prirodnih resursa. Ipak, njihova prekomerna eksploatacija ugrožava dugoročne razvojne mogućnosti. Stoga je neophodno održivo upravljanje resursima odnosno racionalno korišćenje uz rast efikasnosti i potencijalnu zamenu neobnovljivih resursa obnovljivim alternativama (Al-Emran & Griffy-Brown, 2023).

Infrastruktura predstavlja bitnu komponentu privrednog razvoja. Razvijenost saobraćajne, energetske, digitalne i komunalne infrastruktura utiče na efikasnost privrednih aktivnosti tj., smanjuje troškove poslovanja (Kirkby et al., 2023). U savremenim uslovima sve veći značaj imaju održiva infrastruktura, pametni sistemi upravljanja energijom i saobraćajem i ulaganja u obnovljive izvore energije.

Institucionalni okvir ima uticaj na kvalitet privrednog razvoja kroz pravnu sigurnost, zaštitu svojine, efikasnost javne uprave, transparentnost ekonomskih politika i dr (Huang, 2023). Stabilne institucije omogućavaju povoljnije uslove za investicije, inovacije i preduzetništvo (Mirković, 2025). Istovremeno, ostvarivanje ciljeva održivog razvoja zahteva efikasne institucije koje mogu da uspostave i primene odgovarajuće ekološke, socijalne i ekonomske standarde (Al-Qudah et al., 2022).

Na kraju, međunarodna trgovina i ekonomska saradnja omogućavaju pristup značajnijim tržištima, kapitalu, tehnologijama i znanju. Ipak, uključivanje u međunarodne tokove zahteva prilagođavanje preduzeća i nacionalnih ekonomija sve strožim standardima održivosti (Adanma & Ogunbiyi, 2024). Iz tog razloga održivost postaje jedan od najbitnijih faktora međunarodne konkurentnosti.

6. Tradicionalni model privrednog razvoja

Tradicionalni model privrednog razvoja se u značajnoj meri zasnivao na rastu proizvodnje i potrošnje, intenzivnoj industrijalizaciji kao i intenzivnoj upotrebi prirodnih resursa (Maka & Alabid, 2022). U ovom modelu se privredni uspeh uglavnom procenjivao kroz rast BDP-a, zaposlenosti, investicija i proizvodnje. To je omogućio je ekonomski i tehnološki napredak, posebno tokom industrijske revolucije i perioda ubrzane posleratne industrijalizacije.

Bez obzira na to, tradicionalni model razvoja pokazao je određena ograničenja. Intenzivna eksploatacija prirodnih resursa, rast zagađanja životne sredine i emisije gasova sa efektom staklene bašte kao i degradacija ekosistema podsetili su na činjenicu o ograničenosti prirodni resursi i ekološki kapaciteti (Basheer et al., 2022). Istovremeno, ekonomski rast nije automatski doveo do ravnomerne raspodele benefita, pa su pitanja siromaštva, nejednakosti i socijalne isključenosti ostala nerešena.

Ograničenja tradicionalnog modela ne znače da ekonomski rast nije potreban, već da način njegovog ostvarivanja mora biti prilagođen dugoročnim ekonomskim, društvenim i ekološkim zahtevima (Huang, 2023). Privredni rast ostaje važan preduslov unapređenja životnog standarda, ali se sve više postavlja pitanje njegove strukture, kvaliteta i dugoročne održivosti.

7. Održivi model privrednog razvoja

Kao odgovor na ograničenja tradicionalnog razvojnog modela dolazi do pojave održivog modela privrednog razvoja. Osnovna karakteristika je integrisanje ekonomskih sa socijalnim i ekološkim ciljevima (Işik et al., 2024). To znači da privredni rast ne može biti jedini cilj, već sam sredstvo za ostvarivanje dugoročnog rasta blagostanja.

Održivi model razvoja podrazumeva efikasniju upotrebu resursa, razvoj čistih i energetski efikasnih tehnologija, rast učešća obnovljivih izvora energije, razvoj cirkularne ekonomije i smanjenje količine otpada (Ozili, 2022). Istovremeno zahteva investicije u obrazovanje, zdravstvo, socijalnu zaštitu i stvaranje dostojanstvenih uslova rada.

Jedna od ključnih karakteristika održivog modela jeste prelazak sa linearne na cirkularnu logiku proizvodnje (Maka & Alabid, 2022). Tradicionalni model može se predstaviti principom „uzmi–proizvedi–upotrebi–odbaci“, dok cirkularna ekonomija nastoji da materijale i proizvode što duže zadrži u privrednom sistemu kroz ponovnu upotrebu, popravku, preradu i reciklažu (Reimers, 2024). Tako se smanjuje potreba za novim resursima i količina otpada.

Održivi model privrednog razvoja takođe podstiče inovacije i otvaranje novih tržišta. Razvoj obnovljive energije, električne mobilnosti, energetski efikasnih objekata, održive poljoprivrede, zelenih finansija i ekoloških tehnologija stvara nove sektore privrede i mogućnosti za zapošljavanje (Basheer et al., 2022). Zbog toga održivost ne treba

posmatrati isključivo kao ograničenje ekonomskih aktivnosti, već i kao potencijalni izvor novih investicija, inovacija i konkurentskih prednosti. Na osnovu navedenog može se zaključiti da održivost predstavlja sve značajniju komponentu savremenog koncepta privrednog razvoja. Dok tradicionalni model stavlja naglasak prvenstveno na povećanje proizvodnje i potrošnje, održivi model nastoji da ekonomski napredak uskladi sa ograničenjima prirodnih resursa i potrebama društva. Takav pristup stvara teorijsku osnovu za razmatranje konkretnog uticaja održivog razvoja na privredni rast, investicije, inovacije, konkurentnost i zaposlenost, što predstavlja predmet narednog poglavlja.

Zaključak

Održivi razvoj predstavlja važan koncept savremenog privrednog razvoja jer povezuje ekonomski rast i razvoj sa očuvanjem prirodnih resursa, zaštitom životne sredine i rastom kvaliteta života. Analiza pokazuje da tradicionalni modeli razvoja, zasnovani na rastu proizvodnje, potrošnje i intenzivnoj eksploataciji resursa, imaju ograničenja koja se ogledaju u narušavanju životne sredine, prekomerenom trošenju resursa i pojavi socijalnih nejednakosti.

Održivi razvoj se zasniva na usklađivanju ekonomske, socijalne i ekološke dimenzije. Ekonomska dimenzija obuhvata privredni rast, produktivnost, investicije i inovacije, socijalna unapređenje životnog standarda i smanjenje nejednakosti, dok ekološka podrazumeva racionalno korišćenje resursa i zaštitu životne sredine. Njihova međusobna povezanost predstavlja osnovu dugoročno održivog razvoja.

Važno je razlikovati privredni rast od privrednog razvoja. Dok rast prvenstveno označava povećanje proizvodnje i BDP-a, privredni razvoj predstavlja širi koncept koji uključuje tehnološki napredak, kvalitativne promene, rast životnog standarda i društvenog blagostanja. Stoga rast BDP-a nije dovoljan pokazatelj razvoja ukoliko nije praćen odgovornim korišćenjem resursa i unapređenjem društvenih i ekoloških uslova.

U radu je ukazano na značaj investicija, tehnološkog razvoja, infrastrukture, prirodnih resursa i institucija za privredni razvoj. Primena principa održivosti u ovim oblastima može doprineti povećanju produktivnosti i konkurentnosti, efikasnijem korišćenju resursa i stvaranju novih poslovnih inicijativa. Poseban značaj imaju investicije u obnovljive izvore energije, energetske efikasnost, zelene tehnologije i cirkularnu ekonomiju.

Sve navedeno upućuje na činjenicu da održivi razvoj ne predstavlja ograničenje privrednom razvoju, već njegovu dugoročnu osnovu. Održivi model omogućava stvaranje efikasnije, konkurentnije i stabilnije privrede. Budući privredni razvoj treba da se zasniva na odgovornom korišćenju resursa, tehnološkim inovacijama, održivim investicijama i kvalitetnim institucijama. Takav pristup omogućava ostvarivanje privrednog napretka uz očuvanje razvojnih mogućnosti budućih generacija.

Zahvalnica

Ovaj rad je finansiralo Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Vlade Republike Srbije, na osnovu Ugovora o prenosu sredstava za finansiranje naučnoistraživačkog rada zaposlenih u nastavi na akreditovanim visokoškolskim ustanovama u 2026.godini (br. 451-03-34/2026-03/200375 od 5.02.2026.g.).

Literatura

1. Adanma, U. M., & Ogunbiyi, E. O. (2024). A comparative review of global environmental policies for promoting sustainable development and economic growth. *International Journal of Applied Research in Social Sciences*, 6(5), 954-977. <https://doi.org/10.51594/ijarss.v6i5.1147>
2. Al-Emran, M., & Griffy-Brown, C. (2023). The role of technology adoption in sustainable development: Overview, opportunities, challenges, and future research agendas. *Technology in Society*, 73, 102240. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2023.102240>
3. Algarni, S., Tirth, V., Alqahtani, T., Alshehery, S., & Kshirsagar, P. (2023). Contribution of renewable energy sources to the environmental impacts and economic benefits for sustainable development. *Sustainable energy technologies and assessments*, 56, 103098. <https://doi.org/10.1016/j.seta.2023.103098>
4. Al-Qudah, A. A., Al-Okaily, M., & Alqudah, H. (2022). The relationship between social entrepreneurship and sustainable development from economic growth perspective: 15 'RCEP' countries. *Journal of Sustainable Finance &*

- Investment*, 12(1), 44-61.
<https://doi.org/10.1080/20430795.2021.1880219>
5. Andersson, S., Svensson, G., Molina-Castillo, F. J., Otero-Neira, C., Lindgren, J., Karlsson, N. P., & Laurell, H. (2022). Sustainable development—Direct and indirect effects between economic, social, and environmental dimensions in business practices. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 29(5), 1158-1172. <https://doi.org/10.1002/csr.2261>
 6. Arora-Jonsson, S. (2023). The sustainable development goals: A universalist promise for the future. *Futures*, 146, 103087. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2022.103087>
 7. Basheer, M., Nechifor, V., Calzadilla, A., Ringler, C., Hulme, D., & Harou, J. J. (2022). Balancing national economic policy outcomes for sustainable development. *Nature Communications*, 13(1), 5041. <https://doi.org/10.1038/s41467-022-32415-9>
 8. Boukhelkhal, A. (2022). Impact of economic growth, natural resources and trade on ecological footprint: do education and longevity promote sustainable development in Algeria?. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 29(8), 875-887. <https://doi.org/10.1080/13504509.2022.2112784>
 9. Buhalis, D., Leung, X. Y., Fan, D., Darcy, S., Chen, G., Xu, F., & Farmaki, A. (2023). Tourism 2030 and the contribution to the sustainable development goals: the tourism review viewpoint. *Tourism review*, 78(2), 293-313. <https://doi.org/10.1108/TR-04-2023-620>
 10. Chen, X., Shuai, C., & Wu, Y. (2023). Global food stability and its socio-economic determinants towards sustainable development goal 2 (Zero Hunger). *Sustainable Development*, 31(3), 1768-1780. <https://doi.org/10.1002/sd.2482>
 11. D'Adamo, I., Gastaldi, M., & Morone, P. (2022). Economic sustainable development goals: Assessments and perspectives in Europe. *Journal of Cleaner Production*, 354, 131730. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.131730>
 12. Fu, C., Lu, L., & Pirabi, M. (2023). Advancing green finance: a review of sustainable development. *Digital Economy and*

- Sustainable Development*, 1(1), 20.
<https://doi.org/10.1007/s44265-023-00020-3>
13. Gogić, N., & Milenković, D. (2024). Održivi razvoj gradova. *Trendovi u poslovanju*, 2(24), 87-96.
 14. Hirai, T. (2022). A balancing act between economic growth and sustainable development: Historical trajectory through the lens of development indicators. *Sustainable Development*, 30(6), 1900-1910. <https://doi.org/10.1002/sd.2357>
 15. Huang, S. Z. (2023). Removing barriers to a sharing economy helps attain sustainable development goals in ASEAN countries. *Journal of Innovation & Knowledge*, 8(1), 100300. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2022.100300>
 16. Işık, C., Ogan, S., Ozdemir, D., Yan, J., & Demir, O. (2024). The sustainable development goals: Theory and a holistic evidence from the USA. *Gondwana Research*, 132, 259-274. <https://doi.org/10.1016/j.gr.2024.04.014>
 17. Kaul, S., Akbulut, B., Demaria, F., & Gerber, J. F. (2022). Alternatives to sustainable development: what can we learn from the pluriverse in practice?. *Sustainability Science*, 17(4), 1149-1158. <https://doi.org/10.1007/s11625-022-01210-2>
 18. Kirkby, J., O'Keefe, P., & Timberlake, L. (2023). ■ Sustainable Development: An Introduction. In *The Earthscan reader in sustainable development* (pp. 1-14). Routledge.
 19. Knez, A., & Bogdan, Ž. (2024). Održivi razvoj i ekonomski instrumenti zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 22(1), 83-102. <https://doi.org/10.22598/zefzg.2024.1.83>
 20. Leal Filho, W., Dibbern, T., Dinis, M. A. P., Cristofolletti, E. C., Mbah, M. F., Mishra, A., & Aina, Y. A. (2024). The added value of partnerships in implementing the UN sustainable development goals. *Journal of Cleaner Production*, 438, 140794. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.140794>
 21. Maka, A. O., & Alabid, J. M. (2022). Solar energy technology and its roles in sustainable development. *Clean Energy*, 6(3), 476-483. <https://doi.org/10.1093/ce/zkac023>
 22. Mirković, S. (2025). The role of information technology in modern business. *ITB - Informatics, Technology and Business*, 3(1), 7-23.

23. Ogunmakinde, O. E., Egbelakin, T., & Sher, W. (2022). Contributions of the circular economy to the UN sustainable development goals through sustainable construction. *Resources, Conservation and Recycling*, 178, 106023. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2021.106023>
24. Østergaard, P. A., Duic, N., Noorollahi, Y., & Kalogirou, S. (2022). Renewable energy for sustainable development. *Renewable energy*, 199, 1145-1152. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2022.09.065>
25. Ozili, P. K. (2022). Sustainability and sustainable development research around the world. *Managing Global Transitions*, 20(3). <https://doi.org/10.26493/1854-6935.20.259-293>
26. Ozili, P. K., & Iorember, P. T. (2024). Financial stability and sustainable development. *International Journal of Finance & Economics*, 29(3), 2620-2646. <https://doi.org/10.1002/ijfe.2803>
27. Radonjić, O. (2023). Održivi razvoj: problemi u razumevanju i sprovođenju. *Etnoantropološki problemi*, 18(2), 613-639.
28. Reimers, F. M. (2024). The sustainable development goals and education, achievements and opportunities. *International Journal of Educational Development*, 104, 102965. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2023.102965>
29. Scrucca, F., Ingraio, C., Barberio, G., Matarazzo, A., & Lagioia, G. (2023). On the role of sustainable buildings in achieving the 2030 UN sustainable development goals. *Environmental Impact Assessment Review*, 100, 107069.
30. Vićentijević, K. (2023). Održivost i cirkularna ekonomija. *Mediji i ekonomija*, 287-299. <https://doi.org/10.7251/BLCZR0623287V>
31. Vučić, V. (2022). Srbija 2030: Agenda održivog razvoja—izazovi i ograničenja. *Horizonti menadžmenta*, 2(1), 53-75.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN A FUNCTION OF LONG-TERM ECONOMIC DEVELOPMENT

Nemanja Pantić²³, Ivan Milojević²⁴

Abstract

Sustainable development represents one of the key concepts of modern economic development, which is based on the harmonization of economic, social and environmental goals. The goal of the work is to point out the importance of sustainable development for economic development as well as the possibility of harmonizing economic development with the rational use of natural resources and environmental protection. In addition to the basic dimensions of sustainable development, the paper also discusses the historical development of the concept of sustainable development. Special attention is paid to the distinction between economic growth and development, its determinants, but also the limitations of the traditional model based on the intensive exploitation of natural resources. The opportunities provided by the sustainable model through investments, technological innovations, development of renewable energy sources, energy efficiency and circular economy are analyzed. The analysis indicates that sustainable development represents the long-term basis of economic development, as it contributes to the growth of competitiveness, productivity and resilience of the economy. At the same time, the application of the principle of sustainability contributes to the improvement of the quality of life, the more rational use of resources and the preservation of the development potential of future generations, thus creating the conditions for stable and balanced economic development. Such an approach enables the harmonization of economic with social and environmental goals.

²³ Nemanja Pantić, PhD, associate professor, University of Kragujevac, Faculty of Hotel Management and Tourism in Vrnjačka Banja, Vojvodanska 5A, 36210 Vrnjačka Banja, Republic of Serbia, e-mail: nemania.pantic@kg.ac.rs

²⁴ Ivan Milojević, PhD, full professor, University of Business Studies Banja Luka, Jovana Dučića 23a, 78000 Banja Luka, Bosnia i Hercegovina, e-mail: drimilojevic@gmail.com

Keywords: *sustainable development, economic development, economic growth, economic sustainability, environmental protection.*

Date of receipt: 12.06.2026.

Date of acceptance: 22.07.2026.